

Т. В. Кара-Васильєва, О. В. Ламонова, З. А. Чегусова

Мистецтвознавство

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО – наука про мистецтво; комплексне дослідження та осмислення усіх видів художньої діяльності; сукупність гуманітарних наук, що вивчають художню культуру суспільства, закономірності її розвитку й функціонування та роль в історії суспільної свідомості, а також окремі види мистецтва, їхню специфіку, відношення до дійсності, питання генезису; форму і зміст художніх творів. Предмет М. складають 3 явища та пов'язані з ними процеси: власне худож. твір, його автор (художник-творець) і реципієнт (глядач). Складна структура пластич. мистецтв визначає багатовекторність метод. забезпечення М. та його міждисциплінар. характер і зв'язок із суміж. науками – антропологією, естетикою, історією, психологією, релігієзнавством, соціологією, філософією тощо. Відповідно до конкрет. виду мистецтв виділяють М. декоративно-ужиткового мистецтва, образотворчого мистецтва, мистецтва церковного, а також кінознавство, музикознавство, театрознавство тощо. У кожному з цих видів мистецтва науковці виокремлюють теорію мистецтва, історію мистецтва, художню критику; разом ці галузі становлять заг. М. Часто термін «М.» вживають у вузькому значенні – вивчення образотвор. і декор.-ужитк. мистецтва, архітектури. Теорія мистецтва формулює заг.-естет. погляди мистецтва у кожний період; досліджує проблеми худож. форми, засобів і методів вираження, специфіки видів і жанрів того чи ін. виду мистецтва; вивчає закономірності розвитку мистецтва, зв'язки між змістом і формою, заг. закони та специфіку конкрет. видів худож. творчості. Теорія образотвор. мистецтва – естет. проблематика певного мистецтва (специфіка худож. образу в графіці, живописі, скульптурі), а також спец. мистецтвозн. дисципліни, що торкаються питання його структури (кольорознавство, вчення про композицію, теорія перспективи, пластич. анатомія тощо). Перші спроби створити теорію мистецтва мали місце в античну епоху і пов'язані з іменами давньогрец. філософів Платона

та Аристотеля. Антич. авторам належать також перші з нині відомих описів худож. па-м'яток (давньогрец. письменник Павсаній, історик Флавій Філострат), практ. поради з мистецтва (рим. архітектор Вітрувій). Уявлення про мистецтво знаходили вираження у текстах різноманіт. жанрів, зокрема трактатах, присвяч. певним видам мистецтва, а також в істор., філос., богослов., худож. творах. В антич. період подано перші описи життя художників, закладено основи теорії мистецтва та архітектури; у середні віки на Заході – перші спроби систематизації мистецтва, худож. критики, розроблення теорії мистецтва у схоластиці. На Сході також розвивали літературу про мистецтво, зокрема розглядали тех. сторони мистецтва з іконографіч. приписами. У творах вірм. філософа і художника Г. Тетеваци (14–15 ст.) є фрагменти, присвяч. питанням естетики і худож. форми. Естет. та істор.-художні уявлення Сходу відображено у текстах Султана Алі Мешхеді (15–16 ст.), Дусти Мухаммада (16 ст.), Садігі-бек Афшара (16–17 ст.). Серед творів епохи Відродження слід відзначити кн. «Le Vite de' piu eccelenti Pittori, Scultori e Architetti» («Життєписи найславніших живописців, скульпторів та архітекторів», Флоренція, 1550) італ. архітектора і художника Дж. Вазарі. У період Просвітництва питаннями мистецтва займалися франц. філософ Д. Дідро, нім. філософ Г.-Е. Лессінг. У мистецтвозн. полеміку втрутилися представники романтизму, ідей. течії, що протистояла емоц. холодності і застиглій нормативності класицизму. Теоретики класицизму виходили з доктрини, що ідеал уже досягнутий у мистецтві Стародав. Греції та Риму, тому завдання мистецтва – лише наслідувати вироблені греками та римлянами форми. Теоретики романтизму оголосили вартими уваги і наук. дослідж. усі мист. здобутки всіх поперед. епох, а не тільки канонізов. греків, римлян та майстрів італ. Відродження. Історія мистецтва – відображення процесу формування худож. культури в різні часи у різних країнах; подає опис, аналіз і тлумачення творів, розкриваючи поступал. розвиток мистецтва; вивчає періоди, явища в істор. розвитку мистецтва та процес цього розвитку загалом, розвиток тієї чи ін. галузі в істор. ретроспективі, аналізує еволюцію видів і жанрів, худож. напрямів, стильових течій, худож.-стиліст. особливостей окремого проміжку часу чи конкрет. митця, підкреслюючи і виявляючи його індивід. внесок у заг. доробок. Вивчають первісне (доістор.), античне, європ., азій., іслам., мистецтво стародав. світу, середньовіччя (9–13 ст.), доби Відродження (15–16 ст.), Нового часу (кін. 16 – 1-а пол. 19 ст.), мистецтво 2-ї пол. 19 – 20 ст., а також історію архітектури, скульптури, живопису тощо. Істор. підхід до мистецтва в Європі виник в епоху Відродження. Відомі життєписи художників, роздуми про античне мистецтво та оцінки сучас. митців, трактати про призначення мистецтва, критика його сучас. форм, теор. праці самих художників, зокрема Леонардо да Вінчі. Нім. історик антич. мистецтва Й. Вінкельман розглянув історію мистецтва як ціліс. процес у кн. «Ges-chichte der Kunst des Altertums» – «Історія мистецтва давнини» (Дрезден, 1764), яку вважають першою спробою систематизов. вивчення творів давньорим. мистецтва. 1798–1801 франц. науковці, які перебували у складі армій Наполеона I, підняли на новий рівень дослідж. і знання про Стародав. Єгипет. Серед непересіч. досягнень – розшифрування франц. істориком Ж.-Ф. Ша-мпольйоном єгипет.

ієрогліфів і здатність читати писемні джерела зниклої держави. В історію мистецтва і М. повернули раннє середньовіччя, добу романтики і готики, місц. варіанти бароко і рококо. Згодом прийшов новий етап вивчення мистецтва мусульман. країн, Китаю, Японії, цивілізацій Америки. Найціннішими у цьому процесі були спроби врятувати та вивезти твори мистецтва в європ. культур. простір із небезпеч. регіонів військ. конфліктів, від нищення реліг. фанатиками. Художня критика як більш дієва та операт. галузь М. здійснює теор. та істор. аналіз худож. творів і явищ сучас. мистецтва, оцінюючи їх в істор. контексті, аналізує тенденції та перспективи його розвитку; пропагує, аналізує і дає художню оцінку переважно сучас. творам. У Новий час з'явилися арт-критики, арт-менеджери, які працювали у сфері сучас. мистецтва постмодерну. Мистецтвознавці розпізнають твір, визначаючи місце, час і майстра; це потребує знань, досвіду, інтуїції та аналізу індивід. манери, стилю, зіставлення зі стилем школи, регіону, епохи. Формал.-стиліст. метод М. базується на трактуванні історії мистецтва переважно як історії глядач. сприйняття. Під впливом ґештальтпсихології як альтернатива формал.-стиліст. підходу склався структур. аналіз. Смысл. підхід у М. представлено двома взаємопов'язаними напрямками: іконографією (істор. дисципліна, що ідентифікує та класифікує витвори мистецтва, досліджує походження даного зображення, шукає у ньому підтексти, розшифровує символіку) та іконологією (метод смысл. аналізу творів мистецтва; інтерпретує візуал. образ як аспект образотвор. дискурсу). У самот. напрям М. виділено есеїзм (див. Есей), близький до худож. критики поєднанням оцінювал. суджень худож. і духов. планів із підкресленим позаісторизмом та метод. релятивізмом. Крит. есеїстика стала методом інтерпретації сучас. мистецтва. До есеїзму деякою мірою дотична естет. проза франц. (М. Пруст, П. Кло-дель, П. Валері), нім. (Е. Юнґер), австр. (Р.-М. Рільке, К. Краус) літераторів. Окремий аспект есеїст. М. – творчість філософів (Х. Ортега-і-Гассет, Іспанія; М. Гайдеґґер, Німеччина; Ґ. Башляр, Франція). У 2-й пол. 19 ст. засн. низку наук. журналів, спеціалізов. на М.; під впливом експерим. психології (дослідж. глядач. сприйняття) і худож. критики (у Франції – Стендаль, В. Гюґо, Т. Готьє, Е. та Ж. де Ґонкури, Ш. Бодлер, Е. Золя) сформувалися передумови для перетворення М. на самот. науку у сучас. розумінні – склалася структура методів і напрямів, що зберігають своє значення донині. М. відокремили від істор. науки зі збереженням зв'язків з історією та її методиками. В університетах Зх. Європи засн. каф. М. та історії мистецтв. Як самот. наук. дисципліна у системі гуманітар. знання М. виникло наприкінці 19 ст.; час його актив. розвитку – 20 ст., коли у М. склалися школи та напрями; створ. багато праць із М., зокрема фундам. теорій та концепцій, що значно розширило апарат наук. пошуків. Позитивізм у М. проявився у т. зв. культурно-істор. школі. Фундам. дослідж. у сфері М. належать В. Любке, Ґ. Вьолфліну, А. Шпрінґеру, К. Верману (Німеччина), Е. Дюку, А. Масперо (Франція), Я. Буркгардту (Шве-йцарія; розглядав історію мистецтва як життєві та художні задачі, що вирішуються у творчості). Особливий внесок у розвиток М. зробив психіатрич. погляд на мистецтво і творчість у працях італ. ученого Ч. Ломброзо та його нім. послідовника М. Нордау, а також австр. психіатра З. Фройда, швейцар.

психоаналітика К.-Г. Юн-ґа. До психол. напряму у М. належать також праці психологів, які займаються теорією мистецтва (Р. Арнґайм, США), та орієнтованих на психологію істориків мистецтва (Е. Кріс та О. Курц, Австрія; Р. Юіґ, Франція). Соціол. напрям у М. пропонує розширений підхід до мистецтва, враховує такі його аспекти, як художні середовище та життя, замовлення і патронаж, місце художника у мистецтві та суспільстві, рецепція (сприйняття) мистецтва з точки зору соц. структури і влади. Саме у соціології мистецтва особливо поміт. вплив ідеології, зокрема марксизму. Реліг. підхід у М. зумовлений природою самого мистецтва, тісно пов'язаного з реліг. життям і культом. Осн. увагу відводили вивченню культової сторони худож. практики, морал. складовим мистецтва, реліг. життю як фактору мистецтва та реліг. мистецтву як предмету історії мистецтва. Варіанти реліг. М.: неотоміст. (франц. філософ Ж. Маритен), екзистенціаліст. (укр. філософ М. Бердяєв), феноменол. (рос. філософ Ф. Степун). Сучасне М. – концептуально та методологічно відкритий напрям гуманітар. знання, що тяжіє до постструктураліст. опису мистецтва як дискурсу або до антропол. осмислення образотвор. діяльності як досвіду створення та використання образів-посередників реліг., соц., ідеол. та ін. призначення. Укр. М. – порівняно нова галузь гуманітар. наук, що сформувалася наприкінці 19 – на поч. 20 ст. В історії становлення укр. мистецтвозн. науки виділяють декілька етапів. У 1920-х рр. активну діяльність вели н.-д. каф. М. (очолюв академік Ф. Шмідт) і Кабінет укр. мистецтва при ній (кер. – О. Новицький). Розквіт укр. М. на поч. 20 ст. пов'язаний з іменами М. Біляшівського, Ф. Ернста, В. Зуммера, Н. Коцюбинської, Є. Левитської, К. Мощенка, Д. Щербаківського та ін. В епоху «шістдесятництва» їхню справу продовжили П. Білецький, Г. Логвин, Л. Міляєва, В. Ов-сійчук та ін. У 20 ст. в укр. М. узагальнено великий досвід минулого, з'явилися багатотомні видання з історії образотвор., декор., театр., муз. мистецтв. 20 ст. – час формування сучас. М., розвиток наук. знань про арх-ру, графіку, живопис, скульптуру, декор.-ужитк. мистецтво; особливого розвитку набувають методол. пошуки у галузі М. Провід. осередком мистецтвозн. дослідж. є Мистецтвознавства, фольклористики та етнології Інститут ім. М. Рильського НАНУ (Київ), який генерує актуал. ідеї та теор. проблеми М. сучасності, зосереджує дослідниц. увагу на реконструкції та інтерпретації мист. життя України в різних галузях М. Науковці працюють у галузі класич. М. з його пієтетом перед джерелозн. аргументами. Від попередників сучасне М. перейняло істор.-порівнял. методи дослідж., які сприяють висвітленню невідомих фактів і явищ укр. мистецтва, розкриттю таких сторінок, що дозволяють реконструювати цілісну картину худож. культури. Упродовж остан. років в укр. М. досягнуто чимало нових результатів, до наук. обігу введено нові факти та імена, репрезентовано талановиті мист. школи, по-новому осмислено процеси худож. життя – минулого і сьогодення. Нині укр. М. спирається на ідею відродження нац. культури і традицій, водночас наголошує на необхідності осмислення істор. минулого й досягнення нових, а найголовніше – об'єктив. критеріїв оцінки істор. подій, діяльності окремих особистостей. Для мистецтвознавців ІМФЕ важливим є дослідж. шляхів модернізації культури, вивчення процесів трансформації нац. традицій, їх

входження в сучасну етнокультурну ситуацію, взаємозв'язок із культурою меншин національних. Фундам. наук. дослідж. у галузі сучас. мистецтва, впровадження нових мист. технологій і практик здійснює Проблем сучасного мистецтва Інститут НАМУ (Київ). Серед фахових вид. – зб. наук. праць «Мистецтвознавство України», «Мистецтвознавчий автограф», «Мистецтвознавчі записки», «Мистецькі обрії», «МІСТ (ми-стецтво, історія, сучасність, теорія)», «Українське мистецтвознавство», ж. «Артанія», «Музейний провулок», «Народна творчість та етнологія», «Народне мистецтво», «Образотворче мистецтво», «Студії мистецтвознавчі», «Українське мистецтво». Див. також Бібліографія мистецтвознавча. Сучасні мистецтвознавці використовують різні методол. методи дослідж. – формал.-стиліст. аналіз, іконолог. метод інтерпретації худож. твору, структур. підхід або ж розуміння мистецтва як частини світогляд. уявлень. У сучас. М. популярним є семіотич. підхід. Після довгої заборони укр. мистецтвознавці звернулися до вивчення феномену іконопису, який в образотвор. мистецтві треба розглядати в реліг. та істор. розрізах. Академ. історія і теорія мистецтв, новітня художня критика мають власні методи дослідж., теор. позиції, історію виникнення, типові проблеми сучас. розвитку. Укр. мистецтвозн. наука в різних обсягах розвивається в н.-д. установах, подекуди в худож. музеях і мист. навч. закладах. Мистецтвознавців готують у Львів. АМ, Нац. академії образотвор. мистецтва і архітектури, Нац. академії керів. кадрів культури і мистецтв, Мист. інституті худож. моделювання та дизайну (усі – Київ), Київ. інституті декор.-приклад. мистецтва та дизайну, Харків. академії дизайну і мистецтв, Харків. академії культури та ін. Пильна увага з боку науковців до нар. і декор. мистецтва сприяла поступовому виокремленню специф. гілки в укр. М., де теорія визначає систему знань і методол. критерії в цій галузі худож. творчості; історія передбачає хронол. відображення її еволюції на основі літ. джерел, музейно-архів. вишукувань, експедиц. обстежень та ін. істор.-культур. матеріалів; критика оперативно аналізує розвиток худож. ідей у контексті сучас. культури. Становлення укр. М. як науки починалося з дослідж. нар. мистецтва, яке мало яскраво виражений нац. характер. В основі його твор. методу – колектив. досвід, художня традиція, яка передається поколінням, чітко виражена система образності, що відображає світогляд і естет. смаки широких верств народу. В остан. чв. 19 ст. ще переважав етногр. підхід щодо осмислення нар. худож. творчості, чим вирізняються народозн. дослідж. Етногр. комісії НТШ. Мистецтвозн. погляд на художні особливості творів нар. майстрів наявний у перших десятиліттях 20 ст. у працях М. Біляшівського, К. Широцького, В. Щербаківського, Д. Щербаківського. Він поглибився в 1920-х рр., коли продовжувалося накопичення матеріалів з окремих видів нар. мистецтва: вишивка, гончарство, килимарство, народний одяг, писанкарство, різьбярство, ткацтво тощо. Тогочасні дослідники В. Гагенмейстер, Я. Риженко, Є. Спаська, С. Таранушенко, М. Щепотьєва творчість майстрів розглядали як закономірне продовження давніх традицій. Серед праць 1930–50-х рр. значну роль відіграли мистецтвозн. розвідки С. Колоса, Н. Манучарової, М. Новицької, Н. Онацького. Активну діяльність із дослідж. нар. мистецтва в 1960–70-х рр. здійснювали такі видатні мистецтвознавці, як А. Будзан, Б. Бутник-Сіверський,

О. Данченко, П. Жолтовський, А. Жук, Я. Запаско, Ю. Лащук. Завдяки ретел. опрацюванню багатьох музей. колекцій, знач. літ., архів., фактич. матеріалів вирізняються поглибленим вивченням і вичерп. осмисленням різновидів нар. мистецтва фундам. розвідки 1980–2000-х рр. таких відомих представників укр. мистецтвозн. науки, як С. Боньковська, Р. Захарчук-Чугай, Т. Кара-Васильєва, О. Клименко, О. Найдено, О. Никорак, Ф. Петрякова, М. Селівачов, Ю. Смолій, М. Станкевич, Г. Стельмашук, Д. Степовик, Н. Студенець, В. Ханко, Р. Шмагало, В. Щербак. З усіх видів, що побутували в Україні, декор.-ужитк. мистецтво протягом століть найбільш стійким до зовн. впливів і найбільш консервативним щодо видових ознак. Упродовж тривалого часу нар. і декор.-ужитк. мистецтво сприймали як ідентичні поняття. Але з появою художників із профес. освітою (спеціалізація – декор. мистецтво) поступово відбуваються кардинал. зміни у свідомості художників і мистецтвознавців. Важливою і доленос. подією для культури України стало відкриття худож. училищ, де вивчали і опановували той чи ін. вид мистецтва, а особливо – створення Львів. інституту прикладного та декоративного мистецтва (нині Львів. АМ), випускники активно долучилися до сучас. худож. процесу, поступово обстоювали своєїрідну особність профес. декор. мистецтва. Митці, які здобували академ. освіту у ВНЗах, мали якісно нове розуміння вимог і критеріїв у творчості, тому наполегливо домагалися права на свободу самовиявлення, не обмежену асортиментом виробів, рамками будь-яких образно-пластич. і стиліст. канонів. Профес. декор. мистецтво споріднене з народним, проте має свої худож.-стиліст. особливості, на зламі 20–21 ст. піддається ретел. розгляду і всебіч. вивченню в укр. М. Велике зацікавлення істориків і мист. критиків викликають профес. gobelen, гутне скло, кераміка, металопластика, петриківський розпис, ювелірне мистецтво, розпис на тканині, голкова техніка, нетрадиц. текстиль тощо. Мистецтвознавці О. Голубець, Л. Жоголь, Т. Кара-Васильєва, Г. Кусько, Г. Островський, Ф. Петрякова, Т. Печенюк, Т. Придатко, О. Федорук, З. Чегусова, Р. Шмагало, О. Ямборко, Р. Яців у ґрунт. працях відтворюють розмаїту мист. панораму разом із багатоманітністю індивід. образно-пластич. пошуків і знахідок, співіснуванням різнонаправлених стильових тенденцій, що сполучають традиційне та новітнє, ужиткове і нефункціональне. Важливу роль для сучас. мистецтвозн. науки відіграли вид. «Історія українського мистецтва» (у 6 т., К., 1967–70) та «Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва» (Л., 1969), які завершені аналізом декор. мистецтва України 1-ї пол. 20 ст. переважно з позицій соцреалізму. Укладено двотом. словник «Декоративно-ужиткове мистецтво» (Л., 2000), фундам. п'ятитомне вид. «Історія українського мистецтва» (К., 2006–11). Уперше доклад. аналіз мист. поступу нар. худож. творчості та еволюції профес. декор. мистецтва від найдавніших часів до поч. 20 ст. у всій складності та багатозаровості нац. культури здійснено у фундам. академ. п'ятитом. вид. «Історія декоративного мистецтва України» (К., 2007–16), що вирізняється сучас. наук. підходом і заповненням «білих плям» у багатовік. історії укр. декор. мистецтва. Знач. внесок у становлення і розвиток М. також зробили укр. мистецтвознавці 20–21 ст.: О. Авраменко, В. Бадяк, Т. Басанець, Ю. Белічко, Ю. Бірюльов, І. Блюміна, С. Бушак, І. Верба, Л.

Владич, Н. Глухенька, Д. Горбачов, Б. Горинь, О. Денисенко, Г. Івашків, Г. Коваленко, М. Криволапов, О. Лагутенко, О. Ламонова, С. Латанський, О. Петрова, С. Побожій, О. Роготченко, Г. Скляренко, Л. Соколюк та ін.; серед мистецтвознавців діаспори – С. Гординський, Л.-Р. Кузьма, М. Мудрак, А. Оленська-Петришин, Б. П. Певний (усі – США), Д.-І. Даревич (Канада), Л. Денисенко (Австралія), О. Пеленська (Прага), Ж.-К. Маркаде, В. Попович (обидва – Франція).

Рекомендована література

1. Любке В. Иллюстрированная история искусствъ. Архитектура–скульптура–живопись–музыка. С.-Петербургъ, 1890;
2. Верманъ К. История искусствъ всѣхъ временъ и народовъ. Москва, 1903. Т. 1;
3. 1904. Т. 2;
4. Щербаківські В. і Д. Українське мистецтво: У 2 т. К.; Прага, 1926;
5. Х., 2015;
6. Вельфлин Г. Основные понятия истории искусств: Проблемы эволюции стиля в новом искусстве. Москва; Ленинград, 1930;
7. Логвин Г. Н., Міляєва Л. С. Українське мистецтво XIV – першої половини XVIII ст. К., 1963;
8. Бутник-Сіверський Б. С. Українське радянське народне мистецтво. 1917–1941. К., 1966;
9. Лессінг Г. Е. Лаокоон (Про межі малярства й поезій) / Пер. з нім. К., 1968;
10. Логвин Г. По Україні: стародавні мистецькі пам'ятки. К., 1968;
11. Вазарі Дж. Життєписи найславетніших живописців, скульпторів та архітекторів / Пер. з італ. К., 1970;
12. Бутник-Сіверський Б. С. Українське радянське народне мистецтво. 1941–1967. К., 1970;
13. Мистецтво другої половини 19–20 ст. К., 1971;
14. Запаско Я. П. Українське народне килимарство. К., 1973;
15. Владич Л. В. Автопортрети Тараса Шевченка. К., 1973;
16. Білецький П. Мова образотворчих мистецтв. К., 1973;
17. Його ж. Скарби нетлінні. Українське мистецтво у світовому художньому процесі. К., 1974;
18. Петрякова Ф. С. Українське гутне скло. К., 1975;
19. Народні художні промисли України. К., 1979;
20. Білецький П. Українське мистецтво другої половини XVII–XVIII століть. К., 1981;
21. Даревич Д. Сучасні мистці України. Торонто, 1982;
22. Стельмащук Г. Г. Народні художні промисли України. К., 1986;
23. Жолтовський П. М. Монументальний живопис на Україні XVII–XVIII ст. К., 1988;
24. Митці України: Енциклопед. довід. К., 1992;
25. Мистецтво України: Енциклопедія: В 5 т. Т. 1: А–В. К., 1995;
26. Кара-Васильєва Т. В. Українська народна вишивка. К., 1996;
27. 2002;

28. Мистецтво України: Біогр. довід. К., 1997;
29. Мистецтвознавство української діаспори: Повернуті імена. К., 1998. Вип. 1;
30. Блюміна І. М. та ін. Реалізм та соціалістичний реалізм в українському живопису радянського часу. К., 1998;
31. Мистецькі шляхи Харківщини: Живопис, графіка, скульптура, декор.-ужитк. мистецтво, сценографія, дизайн середовища. Х., 1998;
32. Митці Буковини. Чц., 1998;
33. Найден О. С. Українська народна іграшка. К., 1999;
34. Овсійчук В. А. Класицизм і романтизм в українському мистецтві. К., 2001;
35. Шмагало Р. Словник митців-педагогів України та з України у світі. 1850–1950. Л., 2002;
36. Чегусова З. Декоративне мистецтво України кінця ХХ століття. 200 імен: Альбом-каталог. К., 2002;
37. Станкевич М. Є. Українське художнє дерево XVI–XX ст. Л., 2002;
38. Крвавич Д. П., Овсійчук В. А., Черепанова С. О. Українське мистецтво. Л., 2003. Т. 1;
39. 2004. Т. 2;
40. Васіна З. Український літопис вбрання. Т. 1: 11 000 років до н. е. – XIII ст. н. е.: Наук.-художні реконструкції. К., 2003;
41. Т. 2: XIII – поч. XX ст. К., 2006;
42. Никорак О. І. Українська народна тканина XIX–XX ст.: типологія, локалізація, художні особливості. Л., 2004. Ч. 1;
43. Станкевич М. Є. Автентичність мистецтва. Питання теорії пластичних мистецтв. Л., 2004;
44. Петрова О. Мистецтвознавчі рефлексії: історія, теорія та критика образотвор. мистецтва 70-х років ХХ ст. – поч. ХХІ ст.: Зб. ст. К., 2004;
45. Кочубей Ю. М., Циганкова Е. Г. Орієнтальне мистецтвознавство в Україні в 20–30 рр. ХХ ст. К., 2005;
46. Історія української культури: У 5 т. К., 2005. Т. 4, кн. 2;
47. 2011. Т. 5, кн. 1;
48. 2013. Т. 5, кн. 4;
49. Пеленська О. Український портрет на тлі Праги: Укр. мист. середовище в міжвоєн. Чехо-Словаччині. Нью-Йорк; Прага, 2005;
50. Певний Б. Майстри нашого мистецтва: Роздуми про мистців та мистецтво. Нью-Йорк; К., 2005;
51. Кара-Васильєва Т., Чегусова З. Декоративне мистецтво України ХХ століття: У пошуках «великого» стилю. К., 2005;
52. Горбачов Д. та ін. Українські авангардисти як теоретики і публіцисти. К., 2005;
53. Ханко В. Миргородський мистецький словник (кінець XVII – початок ХХІ сторіччя): Персоналії. П., 2005;
54. Нариси з історії образотворчого мистецтва України ХХ ст.: У 2 кн. К., 2006;
55. Авраменко О. Терези долі Віктора Зарецького. К., 2006;

56. 2011;
57. Яців Р. Українське мистецтво ХХ століття: Ідеї, явища, персоналії: Зб. ст. Л., 2006;
58. Лагутенко О. Українська графіка першої третини ХХ століття. К., 2006;
59. Художники України: Енциклопед. довід. К., 2006;
60. Художники Одещини: Живопис. Графіка. Скульптура. Декор.-прикладне мистецтво. Мистецтво театру та кіно: Каталог. О., 2006;
61. Художники Сумщини: Альбом. С., 2006;
62. Леонова С. М. Відродження забутого мистецтва: українське художнє різьблення по кістці та рогу. М., 2006;
63. Ханко В. Полтавщина: плин мистецтва, діячі: Мистецтвозн. пр. К., 2007;
64. Захарчук-Чугай Р. Народне декоративне мистецтво Українського Полісся. Чорнобильщина. Л., 2007;
65. Івашків Г. Декор української народної кераміки ХVI – першої половини ХХ століть. Л., 2007;
66. Образотворче мистецтво: Енциклопед. ілюстров. слов.-довід. К., 2007;
67. Найден О. С. Українська народна лялька. К., 2007;
68. Акчурина-Муфтієва Н. М. Декоративно-прикладное искусство крымских татар XV – первой половины XX вв.: Этапы развития, типология, стилистика, художествен. особенности. Сф., 2008;
69. Кара-Васильєва Т. В. Історія української вишивки. К., 2008;
70. Чегусова З. А., Кара-Васильєва Т. В., Придатко Т. О. Людмила Жоголь: Чарівниця худож. текстилю. К., 2008;
71. Щербаківський Д. «Козак Мамай»: Мист.-етногр. пр. Х., 2008;
72. Заатов І. Кримсько-татарські художники. Кінець ХІХ – початок ХХІ століття: Живопис, графіка, скульптура. Сф., 2008;
73. Сидоренко В. Д. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань: Розвиток візуал. мистецтва України ХХ–ХХІ ст. К., 2008;
74. Монументальне мистецтво у творчості художників Вінниччини: Альбом. В., 2009;
75. Стельмашук Г. Українські митці у світі: Мат. до історії укр. мистецтва ХХ ст. Л., 2013;
76. Авраменко О. Метафізика чистого кольору Анатолія Криволапа. К., 2013;
77. Художники Миколаївщини: 40 р. на твор. ниві: Альбом. М., 2013;
78. Соколюк Л. Михайло Бойчук та його школа. К., 2014;
79. Мистецтвознавці України: Довід. (1991–2010). К., 2014;
80. Ханко В. Енциклопедія мистецтва Полтавщини: У 2 т. П., 2014–15;
81. Бірюльов Ю. О. Львівська скульптура від раннього класицизму до авангардизму (середина ХVІІІ – середина ХХ ст.). Л., 2015;
82. Склярєнко Г. Современное искусство Украины. Портреты художников. К., 2015;
83. Шмагало Р. Т. Енциклопедія художнього металу. Т. 1: Світовий та український художній метал. Класифікація, термінологія, стилістика, експертиза; т. 2: Художній метал України ХХ – поч. ХХІ ст. Л., 2015;

84. Мистецтвознавство ХХ століття: Хрестоматія-довід. Хн., 2017;
85. Роготченко О. Мистецтвознавство. Роздуми і життя. К., 2018.

Бібліографічний опис:

Мистецтвознавство / Т. В. Кара-Васильєва, О. В. Ламонова, З. А. Чегусова//
Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І.
Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних
досліджень НАН України, 2018. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-65378>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України
([докладніше](#)).